

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

**עוגנים, עקרונות והמלצות
לעבודה בשיעורי המחול
עם תלמידי חינוך מיוחד**

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

צוות הכותבות:

שלי אלמוג- מדריכה ארצית

לימור חייבי- מדריכה ארצית

אביטל חורש- מדריכת מחול בחמ"ד

מירב שופן- מורה מובילה למחול ביסודי מחוז דרום

שותפות בכתיבה:

אפרת בורוכוביץ' – מורה למחול חנ"מ

אסנת ויגדור נחשון – מורה למחול חנ"מ

אורלי ארושס – מורה למחול חנ"מ

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

תוכן עניינים

4 פתח דבר
6 עקרונות והנחיות למורה טרם כניסתו לכיתה
5 הנחיות כלליות להבניית שיעור ותכנית עבודה שנתית
5 1. בניית תכנית עבודה רב שנתית
6 2. מבנה שיעור מחול בחינוך המיוחד
6 3. גמישות והכלה
6 4. עקרונות פדגוגיים - התאמה
7 5. קשר רציף עם הצוות המקצועי והחינוכי
7 6. הכנה למופע ומופע

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים

**מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול**

פתח דבר

הוראת המחול לתלמידי החינוך המיוחד התקדמה בד בבד עם הוראת המחול לכלל תלמידי ישראל קרי, התהוותה מראשית הדרך.

באוגוסט תש"ף (2020) אושר תיקון לחוק החינוך המיוחד. במסגרתו נוסחו מחדש מטרות החינוך המיוחד, ובתוך כך הושם דגש על השתתפותם ושילובם השוויוני של תלמידים עם צרכים מיוחדים בחברה.

יישומו של התיקון הביא להתמודדות רחבה יותר של מורות למחול עם תלמידי חינוך מיוחד במסגרת ההכלה והשילוב ונדרשו כלים להתמודדות שלא ניתנו בהכשרת המורים הלכה למעשה. מסמך זה נותן מענה לצורך שעלה ממורים ומורות ומציג טיפים, עקרונות ועוגנים להוראת מחול בחינוך המיוחד, והוראת מחול לילדי שילוב והכלה.

חשוב לציין, מסמך זה הוא מסמך ראשוני.

החינוך המיוחד כולל מגוון אוכלוסיות שונות, בהמשך במסמך המלא תקבל כל אוכלוסיית תלמידים התייחסות נפרדת.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

עקרונות והנחיות למורה טרם כניסתה לכיתה

1. יש להכיר את מיפוי הצרכים של כל תלמיד בשיעור, חשוב לגבש ידע מקדים רלוונטי, לרבות מי הם אנשי צוות (סייעים) השותפים בטיפול.
- המיפוי קיים בידי הצוות המקצועי (מחנכת, תרפיסטיות, סייעות וכו') שכולל עדכון על בעיות רפואיות/ סנסוריות שיכולות להתעורר ולהשפיע בשיעור ותקיים עמו תקשורת שוטפת. (לדוגמה: אם ישנה רגישות למגע המורה תמנע מלגעת בו במהלך הפעילות).
2. מומלץ לברר עם הצוות החינוכי מהן החוזקות והאם זוהו כישורים נוספים היכולים לסייע לחוויית ההצלחה בשיעור המחול.
3. יש לערוך תיאום ציפיות עם הצוות המקצועי (סייעות וכדומה) ביחוד אם הוא נוכח בשיעור לדוגמא: רמת ההתערבות והמעורבות במהלך השיעור, תגובות אפשריות וכיוצ"ב.

הנחיות כלליות להבניית שיעור ותכנית עבודה שנתית

1. **בניית תכנית עבודה רב שנתית** גמישה בהלימה לתכנית הלימודים ולשלושת עקרונות פדגוגיים: שילוב, התאמה ויישום. וששת רכיבי הליבה: שפה, ידע גוף וטכניקה, יצירה ומופע, פרשנות והערכה, תרבות וחברה, איכות חיים.
- בניית התוכנית תעשה באמצעות כלי הערכה ותכנון הלימודים באתר המפמ"ר ראו - [כאן](#)
- שילוב למידה ספיראלית בין- תחומית המקשרת בין תחום המחול לתחומי דעת אחרים הנלמדים בבית הספר, לחגים, מועדים ואירועים מיוחדים בבית הספר. עיסוק בנושאים מוכרים ורלוונטיים לעולמם של התלמידים בשיעורי המחול, יוצרת עבורם חיבור רגשי וקוגניטיבי, מוטיבציה, הנאה וביטחון.
- מומלץ להתאים את תכני השיעור לחוזקות התלמידים בכדי לעורר מוטיבציה, חדוות למידה והעצמה.
- במהלך רחב יותר ובהתאם להמלצת הצוות המקצועי מומלץ להתאים את תכני השיעור בכדי לתת מענה להיבטים שיש לחזקם אצל התלמידים: קשיים רגשיים, שכלול תפיסת המרחב האישי, שיפור יציבה, וויסות רגשי ומוטורי וכיוצ"ב.

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

2. מבנה שיעור מחול בחינוך המיוחד

מבנה קבוע לשיעור על מנת להעניק לתלמידים תחושת ביטחון ומסגרת.

מהלך השיעור כולל:

- הסבר ותיווך של המורה על מהלך השיעור על מנת לייצר חיבור רגשי וקוגניטיבי
- תרגיל פתיחה קבוע לכל אורך השנה בליווי מוסיקה קבועה
- גוף השיעור: תרגילים מובנים / יצירה, לרבות מוסיקה קבועה מלווה לחלקים מסוימים
- תרגיל סיום קבוע לכל אורך השנה
- רפלקציה קצרה בסיום השיעור

במידה ומתוכנן שינוי ממהלך השיעור הקבוע או שינוי במרחב הפעילות, חשוב שהמורה תודיע, תסביר ותתווך לתלמידים את המהלך טרם הפעילות, כדי לייצר תחושת בהירות וביטחון.

3. גמישות והכלה

- יש לגלות גמישות רבה בין תכנון ובין ההוצאה לפועל של השיעור ושל התוכנית השנתית.
- בשיעורי המחול ככלל ההתנהלות וקצב הלמידה בשיעורים הן בהתאמה לאקלים הכיתתי. בחינוך מיוחד נושא זה הוא משמעותי יותר, ולעיתים אף יכריע את בחירות המורה לפיכך נדרשת אליו הקשבה יתרה.
- על המורה להיות קשובה לתלמידים ולרחשי ליבם ועולמם ולהביא אותם לידי ביטוי בשיעורי המחול. (לדוגמה: נושאי תוכן שונים, בחירות מוסיקליות, תנועות שיכולות להשתלב ביצירת ריקודים).
- יש לדייק אם מדובר בתלמיד. ה בודד. ת או רוב הכיתה – כאשר מדובר בתלמיד. ה בודד. ת יש להיעזר בסייעת ולטפל באופן פרטני, ללא השפעה על המהלך לכלל הכיתה.

4. עקרונות פדגוגיים - התאמה

- התאמה של נושא תוכן או חומר תנועתי לאוכלוסיית החינוך המיוחד ואופני העברתו:
- דינמיקה בביצוע התרגיל: מומלץ להשתמש במקצב איטי יותר שיתאים לתנועה איטית יותר, שתעזור לתלמידים לעקוב אחר התנועות ולבצע בהצלחה.
- מומלץ להשתמש במושגים בסיסיים וטרמינולוגיה כמו צעד צימוד, צעדי רדיפה ועוד.
- מומלץ להשתמש בהנחיות מדויקות, מתומצתות, קצרות, ברורות.
- יש להשתמש בסימנים ותכנים מוגדרים בשיעור (דקלומים, מחיאות כף, ספירות, שימוש בשלטים חפצים וכדומה).
-
-

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

- יש להתאים את המשימות לתלמידי (תוכנית לימודים אישית) של התלמיד.ה- ולהתייחס להתקדמותו.ה במרכיבים בשיעור כמו: משך זמן הפעילות, מספר המשימות, לימוד רצף תנועתי פשוט או מורכב יותר.

5. קשר רציף עם הצוות המקצועי והחינוכי

- לאורך השנה יש לקיים קשר רציף עם הצוות החינוכי והמקצועי טרם תחילת העבודה והמפגש עם התלמידים חשוב לקיים פגישת היכרות ותיאום ציפיות עם הצוות המקצועי. בין הנושאים כדאי לשוחח על הדברים הבאים:
- בחירת דרך התנהלות של המורה למחול עם הצוות המקצועי לאורך השנה במסגרת השיעורים.
- בקשה לקבלת מידע ועדכונים על התלמידים ודיווח על אירועים חיוביים ושיליים שהתרחשו בשיעורי המחול ומחוצה לו.
- תמיכה ועזרה לפי האקלים הכיתתי המתרחש ומצב התלמידים הייחודי ועל פי הסיכום שנעשה בין המורה למחול לצוות המקצועי.

בנוסף לכל הנכתב, על המורה למחול לעבוד ברגישות מול צוות המקצועי (במיוחד הסייעים והסייעות) בעת הארה/ הערה כדי לשמור על אוירה טובה ומכבדת.

6. הכנה למופע ומופע

- אמנות המחול מביאה לידי ביטוי חוזקות רבות ובעיקר את יכולת התלמיד להוציא כלפי חוץ מיומנויות, תרגול רב, התמדה וכישרון. רכיב ליבה בתכנית הלימודים הוא 'מיומנויות מופע'. המופע הוא אירוע שיא המציג תהליך עבודה תנועתית מעמיקה הנעשית בשיעורים ובאמצעותו ניתן להציג חזקות של התלמידים שאינן באות לידי ביטוי בתחומי דעת אחרים. יחד עם זאת, לכל תלמיד ותלמידה מופע מחול כרוך בהתרגשות גדולה לפניו ובמהלכו, כיוון שהתלמיד והתלמידה נפגשים לעיתים לראשונה עם: הופעה מול קהל, התמודדות עם תאורת במה, עצמת מוזיקה גבוהה וצפיפות. התרגשות זו מביאה את כלל התלמידים לתגובות מגוונות, קל וחומר את תלמידי החינוך המיוחד. לכן על צוות ההוראה להיות רגיש ועירני לכך ולהתייחס לנושאים הבאים:
- כדאי וחשוב שהתוצר על הבמה ישקף תהליך למידה ממושך ומשמעותי.
- יש לתת הנחיות ברורות וקצרות שילדי החנ"מ יוכלו להבין ולבצע בקלות.
- יש לשקול האטת הקצב ופישוט התנועות כדי ליצור הצלחה בלימוד וזיכרון של רצף התנועות בריקודים.
- בשילוב תלמידים בתוך כיתה או קבוצה 'רגילה', מומלץ לאתר תלמידים שיכולים להוביל ולהכיל את תלמידי החינוך המיוחד ולצוות אותם יחד כך שיסייעו במעברים מורכבים ובזיכרון התנועות במהלך הריקוד.

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' אמנויות
הפיקוח על החינוך למחול

- חשוב לגרום לתלמיד המשולב להרגיש חלק מהקבוצה ולבנות ריקוד עם תנועות שהוא יוכל לבצע בצורה טובה ומוצלחת.
- אפשר להוסיף קטעי תיאטרון וטקסט מוקלט או חי של התלמידים מה שיכול להוסיף חיבור של התלמיד ליצירה, ביטוי נוסף במופע ועניין והתרגשות בקרב הקהל.
- בעבודה עם קבוצה שכולה מורכבת מתלמידי חנ"מ, ניתן לתת ביטוי לעבודה יצירתית ולשילוב של קטעי סולו בריקוד.
- אפשר ליצור ריקוד שבו קבוצות מצטרפות בחלקים שונים לאורך הריקוד (בסגנון "פלאש-מוב") ולצרף את ילדי החנ"מ או ילדים שחלשים יותר מבחינה תנועתית בשלב מאוחר יותר בריקוד, כך שיהיה להם פחות חומר תנועתי ללמוד ולזכור.
- כדאי להשתמש בכוריאוגרפיה בגבהים אחידים- לדוגמה: כולם עולים או יורדים יחד כדי למנוע בלבול בקרב התלמידים.
- אפשר לקיים מופע מקדים מצומצם לתרגול החוויה.
- במידה ורמת הלחץ גבוהה מדי, לאפשר לתלמיד.ה לפרוש גם אם ברגע האחרון.

* הטקסט כתוב בלשון נקבה אך מופנה לשני המינים